

Ur *Tidsignal* nr 33/1969

Jan Myrdal:

Marx–Kapitalet¹

Karl Marx

KAPITALET

Första boken

Översättning: Ivan Bohman

Inledning Bo Gustafsson

Cavefors/Clarté 1969

Översättningen

Länge har Rickard Sändlers översättning av *Kapitalet* varit utgången. Den har tillhört antikvariatens rariteter. Men den har inte bara varit en raritet, den har också haft ett stadgat rykte för oläsbarhet. Många politiskt intresserade ungdomar har gått till biblioteket och försökt läsa Sändlers översättning och dragit slutsatsen att Marx var oläsbar. Jag minns själv min långa kamp med Sändlers översättning 1945/46.

Det är inte tillfälligt. Sändlers översättning utgick från följande värdering: ”Jag har i åtskilliga fall stannat vid uttryck, som mera kunna kallas tysksvenska än svenska. Ett motiv har därvid varit att uttryck och ordbildningar, som ej tillhöra vårt allmänna språkförråd och därför kunna förefalla osvenska, äro lättare att fylla med det rätta begrepps innehållet – om läsaren gör sig möda att förstå även det som ej förstås prima vista”. (Sändlers XX)

Den nya upplagan är inte bara en ny upplaga av ett utgången verk, den är en ny översättning. Ivan Bohman säger i förordet till sin översättning något helt annat än Sandler: ”Marx skrev visserligen en oerhört tung och ’massiv’ tyska, men jag tror inte att man av pietetsskäl bör översätta honom till en lika tung och svårläst svenska, i synnerhet som ett helt sekel förflutit, sedan första bandets första upplaga utkom. Det är heller inte fråga om att ’rädda ur glömskan’ något gammalt ärevärdigt fornminne, som på sin höjd har musealt intresse, Marx och marxismen är nämligen just i vår tid mera aktuella än kanske någonsin. En hel rad s.k. socialistiska partier har visserligen ’avskaffat’ eller ’reviderat’ Marx eller helt enkelt stoppat undan honom i garderoben – men han har ideligen kommit tillbaka ty marxismen är odödlig, medan reformismen och revisionismen dagligen bevisar sin oförmåga att lösa de politiskt–ekonomiska problemen ... Vi har strävat efter att göra en läsbar svensk översättning av ’Kapitalet’, en översättning som återger Marx’ tankar på ett begripligt språk men utan att fuska bort något av korrektheten i innehållet.” (Bohmans V)

Jämför utifrån dessa deklamationer följande textstycke: ”Den revolution, som storindustrin framkallar inom åkerbruket och i dess produktionsagenters sociala förhållanden, kan först senare framställas. Här räcker en kort antydan av några anteciperade resultat”. (Sändlers 464)

”Den revolution, som storindustrin framkallar i jordbruket och i den jordbrukande

¹ För fler (mer kritiska) recensioner av Bohmans *Kapitalet*-översättning, se [Kände Marx till professor Ohlin?](#) av Per Meurling och [Kapitalet för "folket"](#) från tidskriften *Kommunist*. – *Red ann*

befolkningens sociala förhållanden, kan vi inte behandla förrän i ett senare avsnitt av vår framställning. Här skall vi nöja oss med att i korthet relatera en del kända resultat.” (Bohmans 440)

Sandler försvårar Marx: Bohman strävar efter att göra texten begriplig. Det är inte en formell skillnad. Begripligheten är en politisk fråga. Den sandlerska översättningens ”obegriplighet” bidrog till att fjärma Marx från sina läsare. Man kan inte skilja ut ”översättaren” Sandler från ”politikern” Sandler. Trots alla förtjänster blev Sinders översättning en återspeglning i teorin av hans praktiska politiska handlande.

På uppdrag av Socialdemokratiska partistyrelsen började Rickard Sandler sin översättning av *Kapitalet* år 1912. Det året bidrog han till att bilda Socialdemokratiska Vänsterföreningen. Han satt i dess styrelse. Men efter ett privat samtal med Branting slöt han upp kring partihögern och kom att göra stora insatser för att krossa vänstern inom den dåvarande socialdemokratin. År från år uppsköt han sin översättning. Han blev en socialdemokratisk ”teoretiker” och det var som arbetarrörelsebyråkratins teoretiker han slutligen publicerade sin översättning år 1930.

Hans vidare bana är välkänd. Det stora bidraget till att strypa den spanska republiken; försöken att skapa en militärallians mellan Sverige och vit-Finland mot det då socialistiska Sovjet, rentvättandet av säkerhetspolisen i ”Sandlerkommissionen” efter andra världskriget.

Ivan Bohmans översättning har en annan politisk grund. För honom har uppgiften att göra en läsbar översättning av *Kapitalet* varit ett led i kampen mot reformismen och revisionismen.

Det är en god översättning. (Naturligtvis finns ett och annat tryckfel, en och annan formulering som kan diskuteras, men det är bisaker som kan rättas till nästa upplaga).

Utgåvan

Denna upplaga skiljer sig inte bara i språket från Sandlerutgåvan. Den innehåller också bilagor, brev, artiklar och randanmärkningar. Det är inte en ”utgåvefråga” utan även det en begriplighetsfråga. Bilagorna tjänar till att göra volymen användbarare. Utgåvan är – som Bo Gustafsson framhåller i sin inledning – ett vapen i arbetarklassens hand.

Hur nödvändigt detta vapen är och hur nödvändigt det är att begagna det har klart visats de senaste åren även i Sverige.

Förvirringen och förfallet inom VPK. De småborgerliga anarkistiska grupperingarna (”rebeller” etc.) De olika slagen av ”marxism” som blott har det gemensamt att de inte läst sin Marx. Allt detta visar tydligt nödvändigheten av en grundlig teoretisk skolning. Den innebär inte ett avståndstagande från kampen. Det finns ingen väg in i ”studer-kammaren” och bort från den politiska kampen. Inte för den som är marxist. (Se t.ex. brevet från Marx till Engels 22 juni 1867, s. 728 där det klara och direkta sammanhanget mellan Marx teoretiska arbete och hans praktiska arbete i Internationalen blir helt tydligt. Även för sådana läsare som skulle vilja se Marx som en ”kammarlörd”.)

Svårigheterna

Men hur man än vänder sig så är *Kapitalet* ingen lätt skrift. Man sjunker inte ned med

boken i läsfåtoljen och förströr sig några timmar. Kapitalet kräver arbete.

Det är inte konstigt. Det finns ingen möjlighet att tillägna sig vetande utan arbete. Aktivt arbete. Marx har själv givit anvisningar om hur man kan gripa sig an med arbetet att läsa Kapitalet, Men till den som klagat över att Kapitalet är en lång och svår bok finns inte mycket annat att säga än vad Mao Tsetung redan sagt:

”Någon kanske vill fråga: ‘är inte Kapitalet också mycket långt? Vad skall vi göra åt det?’ Svaret är enkelt: fortsätta att läsa det.”²

JAN MYRDAL

² Enligt bl a den sovjetiske stalinisten Molotov, så hade Mao aldrig själv läst Kapitalet. – *Red anm*